

Oproep tot intrekken handreiking

Reactie naar aanleiding van de publicatie *'Omgaan met vrijstellingen artikel 5 onder b leerplichtwet na uitspraak Hoge Raad april 2026'* van Ingrado en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

17 juli 2026

De NVvTO roept Ingrado en de VNG op om de handreiking ‘Omgaan met vrijstellingen artikel 5 onder b leerplichtwet na uitspraak Hoge Raad april 2026’ die zij opstelden in overleg met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en het Openbaar Ministerie (OM), onmiddellijk in te trekken. De Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs (NVvTO) heeft met grote zorg kennisgenomen van deze handreiking die gevolgen heeft voor gezinnen.

De Hoge Raad scherpt aan, maar voert geen verbod in

De handreiking wekt sterk de indruk dat gemeenten verdergaande bevoegdheden hebben dan rechtstreeks uit de Leerplichtwet of het arrest van de Hoge Raad voortvloeien. De handreiking presenteert zich als uitleg van de wet, terwijl zij in werkelijkheid beleidskeuzes bevat: een route naar gesprekken over schoolinschrijving en mogelijke betrokkenheid van andere instanties. Voor deze beleidskeuzes ontbreekt wettelijke grondslag.¹

De Hoge Raad heeft het toetsingskader voor een beroep op artikel 5 onder b Leerplichtwet (Lpw) aangescherpt, echter artikel 5 onder b Lpw is niet door de Hoge Raad buiten werking gesteld. Het arrest bevat geen instructies over algemene beëindiging van bestaande vrijstellingen, geen overgangsregeling en geen opdracht aan gemeenten om ouders richting schoolinschrijving te begeleiden. Een kennisgeving op grond van artikel 5 onder b Lpw is bovendien geen aanvraag waarop de gemeente naar eigen inzicht beslist. Wanneer aan de wettelijke vereisten is voldaan, ontstaat de vrijstelling van rechtswege.² We verzoeken gemeenten dan ook deze vrijstelling op de daarvoor gebruikelijke wijze te registreren. Als de gemeente meent dat niet aan de wettelijke vereisten is voldaan, is uitspraak van een rechter nodig.

Deze ouders verdienen geen wantrouwen; zij beroepen zich op een recht. Toch zien wij nu dat gezinnen die gebruik maken van hun wettelijke recht onder druk worden gezet. In de praktijk zien wij dat de handreiking leidt tot uiteenlopende handelwijzen binnen gemeenten. Ook levensbeschouwelijke minderheden die onvoldoende omvangrijk zijn om een eigen school te stichten in hun omgeving, moeten gebruik kunnen maken van het recht om voor onderwijs te kiezen passende bij hun levensbeschouwing.

Uitvoeringsbeleid gemeenten

Ouders melden dat kennisgevingen niet meer in behandeling worden genomen vanuit de veronderstelling dat een vrijstelling niet langer kan ontstaan. Bestaande vrijstellingen worden behandeld alsof deze hoe dan ook per ommekeer eindigen. Sommige gemeenten spreken van een overgangsjaar om over te gaan tot schoolinschrijving, andere gemeenten sturen per direct aan op schoolinschrijving. Tegelijk zijn er ook gemeenten die voor komend schooljaar wel degelijk een bevestiging van vrijstelling hebben verstrekt bij een ingediende kennisgeving. Zo ontstaat een lappendeken van lokaal handelen, waarbij schoolgang als vanzelfsprekend eindpunt wordt genomen en de rechtspositie van ouders en kinderen die behoren tot een godsdienstige of levensbeschouwelijke minderheid afhankelijk wordt van de gemeente waarin zij wonen.

Wie zich op een wettelijk recht beroept, behoort niet ineens dat recht ontnomen te worden zonder tussenkomst van de rechter of wetgever. Zo ontstaat opnieuw willekeur, rechtsongelijkheid en rechtsonzekerheid. Deze rechtsongelijkheid was in april 2025 reden voor het Openbaar Ministerie om de vervolging te stoppen.

Geen sprake van terugkeren naar onderwijs of daar langdurig buiten staan

De handreiking spreekt over kinderen die ‘langdurig buiten het onderwijs hebben gestaan’ en over ‘terugkeer naar onderwijs’. Daarmee wordt ten onrechte de indruk gewekt dat deze kinderen geen onderwijs ontvangen. Veel van deze kinderen ontvangen al jarenlang thuisonderwijs, afgestemd op hun niveau, ontwikkeling, overtuiging en behoeften. Er is in hun individuele situatie niet vastgesteld dat geen onderwijs plaatsvindt, dat het onderwijs tekortschiet of dat schoolinschrijving voor hen de beste uitkomst is.

Het kinderrechtenperspectief kan niet worden teruggebracht tot de stelling dat schoolgang altijd in het belang van een kind is. Het Kinderrechtenverdrag beschermt niet alleen het recht op onderwijs maar ook het recht om gehoord te worden, de verantwoordelijkheid en rechten van ouders, vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst, bescherming tegen discriminatie vanwege de overtuiging van ouders en de rechten van kinderen

¹ Ingrado, VNG, OCW en OM, ‘[Handreiking](#)’, 11 juni 2026, p. 2–5.

² Ingrado, VNG, OCW en OM, ‘[Handreiking](#)’, 11 juni 2026, p. 2–5; Hoge Raad, [ECLI:NL:HR:2026:658](#), 21 april 2026.

die tot een minderheid behoren.

De wetgever heeft niets gewijzigd, gemeenten blijven zelf verantwoordelijk

Gemeenten blijven zelf verantwoordelijk voor de rechtmatigheid van het beleid dat zij voeren en kunnen zich niet op de handreiking beroepen wanneer voor dat beleid geen wettelijke grondslag bestaat.³ De gevolgen daarvan mogen niet worden afgewenteld op ouders en kinderen die gebruikmaken van dit bestaand wettelijk recht. Juist nu de politieke besluitvorming over thuisonderwijs nog loopt, past terughoudendheid. Een handreiking mag niet vooruitlopen op een wettelijk kader dat nog niet bestaat.

Het ontbreken van een wettelijk toezichtkader is overigens niet het gevolg van een afwijzende houding van ouders tegenover toezicht. De NVvTO pleit al jaren voor wettelijke erkenning van thuisonderwijs met passend, proportioneel en deskundig toezicht. Ook het OM, de Onderwijsraad, het VN-Kinderrechtencomité, de RSJ, de Kinderombudsman en eerdere beleidsstukken wijzen al jaren op hetzelfde kernprobleem:⁴ het huidige stelsel biedt onvoldoende wettelijke waarborgen voor onderwijs buiten school en kan niet duurzaam via het strafrecht of via uitvoeringsbeleid worden opgelost.

Oproep

Onze oproep aan de schrijvers van de handreiking is daarom duidelijk: trek de handreiking in en maak duidelijk dat gemeenten aan een niet-bindend advies geen nieuwe verplichtingen aan ouders of een gang naar schoolinschrijving kunnen ontleenen. De huidige situatie vraagt om zorgvuldigheid en rechtszekerheid, en geeft een duidelijke boodschap aan de wetgever: regel thuisonderwijs zorgvuldig in de wet en organiseer toezicht dat aansluit bij deze onderwijsvorm. Daarmee kunnen het recht van kinderen op goed onderwijs, de verantwoordelijkheden en rechten van ouders, de positie van levensbeschouwelijke minderheden en de verplichtingen van de Staat gelijktijdig worden geborgd.

De NVvTO denkt graag constructief mee over een zorgvuldig wettelijk kader voor thuisonderwijs. Vanuit onze ervaring en de input vanuit onze achterban dragen wij graag bij aan regelgeving en toezicht dat uitvoerbaar en proportioneel is.

Deze eerste pagina's vormen een samenvatting van onze reactie op de handreiking. In de hoofdstukken hierna lichten wij het geldende juridische kader, de positie van minderheden, de praktijk van thuisonderwijs, kinderrechten, jeugdhulpverwijzingen en de noodzaak van wettelijke verankering nader toe.

³ Ingrado, VNG, OCW en OM, '[Handreiking](#)', 11 juni 2026, p. 2–5; Hoge Raad, [ECLI:NL:HR:2026:658](#), 21 april 2026.

⁴ OM, '[Toelichting besluit OM artikel 5b Leerplichtwet](#)', 28 mei 2025, p. 4–5; Onderwijsraad, '[Briefadvies wetsvoorstel vervangend onderwijs bij richtingbezwaren](#)', 29 januari 2021, p. 6 en p. 11–13; VN-Kinderrechtencomité, '[Concluding observations on the fourth periodic report of the Netherlands](#)', 16 juli 2015, CRC/C/NLD/CO/4, par. 50(c) en 51(c); VN-Kinderrechtencomité, '[Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of the Kingdom of the Netherlands](#)', 9 maart 2022, CRC/C/NLD/CO/5-6, par. 34(b); Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, '[Strafrechtelijke aanpak van schoolverzuim. Een ander perspectief](#)', 5 juni 2026, p. 9–10 en p. 13–14; Kinderombudsman, '[Brief aan de staatssecretaris van Onderwijs en Emancipatie over vrijstellingen van de Leerplichtwet op grond van richtingsbezwaren](#)', 19 mei 2026, p. 1–2 en bijlage p. 7–9; Andersson Elffers Felix, '[Toezicht op thuisonderwijs](#)', rapport in opdracht van het ministerie van OCW, 2 februari 2006, p. 6–7; Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie, '[Het begrip "richting" en artikel 5 van de Leerplichtwet 1969](#)', 6 juni 2012, p. 40–41; [Kamerstukken II 2025/26. 31 497](#), nr. 509, p. 4.

Inhoud

1. Juridisch kader	5
1.1 - Inleiding	5
1.2 - Artikel 23 Grondwet: vrijheid van onderwijs	5
1.3 - Artikel 5 onder b Lpw	5
1.4 - Rol van de gemeente; kennisgeving is geen aanvraag	6
1.5 - Stoppen vervolgen leerplichtzaken Openbaar Ministerie (OM) april 2025	6
1.6 - Uitspraak Hoge Raad van 21 april 2026	7
2. Rechten minderheden	9
2.1 - Inleiding	9
2.2 - Zwaarwegende bedenkingen	9
2.3 - Minderheden verdienen bescherming	9
3. Over thuisonderwijs	10
3.1 - Inleiding	10
3.2 - Wat is thuisonderwijs?	10
3.3 - Doorbreken leerlijn van thuisonderwijskinderen	10
4. Kinderrechten zijn de ondergrens	11
4.1 - Inleiding	11
4.2 - Kinderrechtenverdrag	11
4.3 - Standpunt Kinderombudsman artikel 5 onder b Lpw	11
4.4 - In de handreiking	12
4.5 - Buiten school en 'terugkeer' naar onderwijs	12
4.6 - Overgangsperiode	12
4.7 - In de praktijk	13
5. Ter overweging aan de lezer	14
5.1 - Inleiding	14
5.2 - Wees terughoudend met uitspraken over jeugdhulp	14
5.3 - Aannames mogen niet de maatstaf voor een hele groep worden	14
6. Oproep aan de wetgever en uitvoerende partijen	16
6.1 - Inleiding	16
6.2 - Een handreiking kan de wetgever niet vervangen	16
6.3 - Thuisonderwijs in de wet	16
6.4 - Gemeenten blijven zelf verantwoordelijk	17
6.5 - Gemeentelijke zorgvuldigheid	17

1. Juridisch kader

1.1 - Inleiding

De handreiking die is gepubliceerd door Ingrado en VNG (in overleg met OCW en OM) betreft een advies aan gemeenten hoe om te gaan met kennisgevingen van vrijstelling op grond van artikel 5 onder b Lpw. De handreiking is weliswaar een advies, maar wekt sterk de indruk dat gemeenten verdergaande bevoegdheden hebben dan rechtstreeks uit de Leerplichtwet of het arrest van de Hoge Raad voortvloeien. Gemeenten blijven echter zelf verantwoordelijk voor de wettelijke grondslag en rechtmatigheid van iedere maatregel die zij op basis van de handreiking nemen.

Dit overzicht van het juridisch kader begint bij artikel 23 van de Grondwet, waarin de vrijheid van onderwijs, zoals wij die in Nederland kennen, is verankerd. In dit licht bespreken we de achtergrond en totstandkoming van de vrijstelling artikel 5 onder b van de Leerplichtwet 1969 (Lpw) en de rol die gemeenten en leerplichtambtenaren op grond van die wet vervullen. Daarna gaan we in op de uitspraak van de Hoge Raad van 21 april jl. Deze uitspraak ziet op een zaak waarin ouders zich beroepen op artikel 5 onder b Lpw.

1.2 - Artikel 23 Grondwet: vrijheid van onderwijs

De vrijheid van onderwijs biedt burgers de mogelijkheid een school op te richten en die naar hun eigen godsdienstige, levensbeschouwelijke of onderwijskundige overtuiging in te richten. Artikel 23 heeft in Nederland geleid tot een omvangrijk stelsel van openbaar en bijzonder onderwijs. Van de 6.117 basisschoolvestigingen waren er op 1 juni 2026 in totaal 1.902 openbaar. De overige 4.215 basisschoolvestigingen, ruim tweederde van het totaal, hadden een bijzondere of gemengde denominatie. Dat twee derde van de scholen niet openbaar zijn, laat zien dat de behoefte aan onderwijs vanuit een bepaalde geloofs- of levensovertuiging diep in het Nederlandse onderwijsstelsel is verankerd.⁵

De mogelijkheid om een school op te richten kan echter alleen worden benut wanneer voldoende ouders dezelfde levensbeschouwing delen en gezamenlijk een school willen en kunnen dragen. Daarnaast moet worden voldaan aan eisen ten aanzien van de onderwijskwaliteit, het bestuur, het personeel, de huisvesting en de financiering. De aanvraag wordt beoordeeld door DUO en de Inspectie van het Onderwijs, waarna de minister beslist of de school voor bekostiging in aanmerking komt. Ook het oprichten van een niet-bekostigde, particuliere (B3-)school is geen eenvoudig alternatief. Een (B3-)school ontvangt geen overheidsfinanciering, maar moet wel aan wettelijke kwaliteitsvereisten voldoen. Voor een individueel gezin of een zeer kleine groep gezinnen is het oprichten en duurzaam in stand houden van een (B3-)school doorgaans geen reële mogelijkheid.

Wanneer een overtuiging door te weinig gezinnen in de nabije omgeving wordt gedeeld om een bekostigde of niet-bekostigde school te kunnen dragen, kan van die gezinnen niet zonder meer worden verlangd dat zij het onderwijs van hun kinderen toevertrouwen aan scholen waartegen zij overwegende bedenkingen hebben. Ook levensbeschouwelijke minderheden die onvoldoende omvangrijk zijn om een eigen school te stichten in hun omgeving, verdienen bescherming.

Artikel 5 onder b Lpw is ontstaan met het oog op de eerbiediging van ernstige gemoedsbezwaren. De vrijstellingsgrond beschermt gezinnen die zich vanuit hun godsdienstige of levensbeschouwelijke overtuiging niet kunnen vinden in de richting van de beschikbare scholen in de omgeving van hun woning.

1.3 - Artikel 5 onder b Lpw

Het wettelijk kader wordt gevormd door de Leerplichtwet 1969 (Lpw). Op grond van artikel 2 Lpw zijn kinderen van vijf jaar en ouder in beginsel leerplichtig. Artikel 5 onder b Lpw beschrijft het recht op vrijstelling van inschrijving vanwege richtingbezwaar. Het gaat daarbij om ouders die tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand gelegen scholen waarop een kind geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen hebben. Die bedenkingen moeten verband houden met ernstige gemoedsbezwaren die berusten op een welbepaalde godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing. Een beroep op deze vrijstelling wordt gedaan door middel van een kennisgeving aan burgemeester en wethouders van de gemeente waar de jongere

⁵ DUO, '[Alle schoolvestigingen basisonderwijs](#)', peildatum 1 juni 2026. Berekening op basis van de geregistreerde denominatie.

als ingezetene staat ingeschreven. De kennisgeving moet voldoen aan de vereisten van de artikelen 6 en 8 Lpw.

1.4 - Rol van de gemeente; kennisgeving is geen aanvraag

De afgelopen jaren is er in de praktijk vaak onduidelijkheid geweest over de rol van gemeenten bij het beroep op vrijstelling op grond van artikel 5 onder b Lpw. Om dit te verduidelijken kijken we naar de wetsgeschiedenis en de memorie van toelichting. Reeds bij de voorbereiding van de oorspronkelijke vrijstellingsregeling verklaarde de regering dat zij de bedoelde gemoedsbezwaren wilde 'eerbiedigen, maar niet beoordelen'. Bij de totstandbrenging van de Leerplichtwet 1969 is vervolgens nadrukkelijk afgezien van het vereiste van een handtekening van de inspecteur of een andere functionaris. Volgens de memorie van toelichting was een dergelijke handtekening overbodig, omdat de inspecteur deze uitsluitend op de in de wet genoemde gronden zou mogen weigeren en '*het bezwaar tegen de richting niet mag beoordelen*'.⁶

Deze oorspronkelijke opzet is in de latere bestuursrechtelijke jurisprudentie bevestigd. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft geoordeeld dat de vrijstelling rechtstreeks uit artikel 5 onder b Lpw voortvloeit wanneer de kennisgeving voldoet aan de vormvoorschriften van artikel 6 Lpw en de verklaring bevat die artikel 8, eerste lid, Lpw vereist. Het college is niet bevoegd om naar aanleiding van de kennisgeving een inhoudelijke beslissing te nemen.⁷ De kennisgeving is namelijk geen aanvraag. De vrijstelling ontstaat niet door gemeentelijke goedkeuring, maar van rechtswege wanneer aan de wettelijke voorwaarden is voldaan. Dit werd mede onderschreven in de handreiking die Ingrado in 2025 heeft gepubliceerd.⁸

1.5 - Stoppen vervolgen leerplichtzaken Openbaar Ministerie (OM) april 2025

Het OM stopte in april 2025 met het voor de rechter brengen van een deel van de leerplichtzaken waarbij ouders zich beroepen op vrijstellingen op grond van artikel 5 onder b. Bij strafzaken waarbij er overduidelijk niet is voldaan aan overige formele vereisten, zoals het niet tijdig indienen van een vrijstelling voordat het kind leerplichtig is, vervolgde het OM nog wel.

Het OM stelde in een verduidelijking over het besluit dat de wettelijke bepalingen en jurisprudentie al 'geruime tijd juridisch gezien onvoldoende houvast' bieden en dat 'de wetgever destijds de regeling grotendeels oningevuld heeft gelaten, omdat een inhoudelijke toets of weging van de oprechtheid van geloof of overtuiging niet is gewenst'. De interpretatie van de wettelijke bepalingen met betrekking tot richtingbezwaren is daardoor 'niet eenduidig', wat leidt tot 'een onvoorspelbare uitkomst van strafrechtelijke procedures en ongelijke behandeling van de beroepen op vrijstelling'.⁹ Ingrado gaf in de handreiking van 2025 opvolging aan het standpunt van het OM in de woorden: 'Aangezien het hier gaat om een strafrechtelijke overtreding, dient voor ouders duidelijk te zijn wanneer wel of niet is voldaan aan de wettelijke vereisten en wanneer eventuele strafrechtelijke vervolging dreigt'.¹⁰

Toetsing van 'gemoedsbezwaren voortkomend uit geloof of overtuiging' in het strafrecht is in feite een 'onmogelijke opgave', zo stelt het OM. De Onderwijsraad meent dat inhoudelijke beoordeling van het richtingbezwaar door de leerplichtambtenaar zich slecht verdraagt met de levensbeschouwelijke neutraliteit die overheidsinstanties in acht hebben te nemen. Overheidsinstanties behoren zeer terughoudend te zijn inzake de vraag of iets een godsdienst of levensbeschouwing is. Het OM stelt: het strafrecht kan hier niet de oplossing bieden.¹¹ Die conclusie staat niet op zichzelf. Al in 2012 wees het Wetenschappelijk Bureau van het OM erop dat 'de bestaande wetgeving en de jurisprudentiële invulling daarvan' onvoldoende houvast bieden en dat de keuze om de beoordeling via het strafrecht te laten lopen 'ongelukkig uitpakt'. In mei 2025 kwam het OM opnieuw tot de conclusie dat 'Wet en jurisprudentie' onvoldoende houvast bieden en dat een oplossing

⁶ Kamerstukken II 1967–1968, 9039, nr. 3, p. 14. (memorie van Toelichting: '*Een verder verschil met de oude regeling is, dat geen handtekening van de inspecteur of een andere functionaris is vereist. Dit voorschrift komt de ondergetekende overbodig voor, omdat de inspecteur zijn handtekening toch slechts mag weigeren op in de wet genoemde gronden en het bezwaar tegen de richting niet mag beoordelen*').

⁷ Raad van State 18 maart 2009, ECLI:NL:RVS:2009:BH6321, rechtsoverweging 2.3.1.

⁸ Ingrado, '*Handreiking: hoe om te gaan met beroep op vrijstelling art. 5 onder b na besluit OM?*', 28 mei 2025, p. 1 ('Indien aan deze vereisten is voldaan komt de vrijstelling van de leerplicht van rechtswege tot stand.'). p. 2, vraag 3 ('Ja, er ontstaat een vrijstelling van rechtswege.') en ('Hierbij dienen de overwegende bedenkingen niet inhoudelijk getoetst te worden.').

⁹ OM, '*Toelichting besluit OM artikel 5b Leerplichtwet*', 28 mei 2025, p. 1–2, 5.

¹⁰ Ingrado, '*Handreiking: hoe om te gaan met beroep op vrijstelling art. 5 onder b na besluit OM?*', 28 mei 2025, p. 1.

¹¹ Onderwijsraad, '*Briefadvies wetsvoorstel vervangend onderwijs bij richtingbezwaren*', 29 januari 2021, p. 12–13.

‘een andere wettelijke regeling’ vraagt. Daarmee ligt de verantwoordelijkheid opnieuw waar zij hoort: bij de wetgever.¹²

1.6 - Uitspraak Hoge Raad van 21 april 2026

In april 2026 volgde een uitspraak van de Hoge Raad die ziet op een zaak waarin ouders zich beroepen op vrijstelling 5 onder b Lpw. In de uitspraak van de Hoge Raad is te lezen over de *‘positieve verplichting voor de Nederlandse Staat om de maatregelen te nemen die nodig zijn om te garanderen dat kinderen onderwijs krijgen en om te zorgen dat het onderwijssysteem effectief is’* en dat het eveneens onder die verplichting valt ervoor te zorgen dat geen *‘kind verstoken dreigt te raken van het door artikel 2 Eerste Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) gegarandeerde onderwijs’*. In het huidige stelsel koppelt de Hoge Raad dat aan handhaving van de Leerplichtwet, zo nodig met strafrechtelijke middelen. Daarmee raakt de Hoge Raad aan het probleem dat de Staat in het huidige wettelijke stelsel onvoldoende zicht heeft op de vraag of kinderen met een vrijstelling onderwijs ontvangen. De Staat kan door gebrek aan wetgeving op dit moment niet garanderen dat het voldoet aan de verplichting om te waarborgen dat deze kinderen daadwerkelijk onderwijs ontvangen. De NVvTO is van mening dat het goed is dat er aandacht is voor de wettelijke verplichting van de Staat om effectief onderwijs te bieden.

Binnen het huidige onderwijsstelsel kennen we in Nederland, naast kinderen waarvan de ouders een vrijstelling hebben, zo’n 70.000 kinderen die al meer dan drie maanden thuis zitten en zo’n 280.000 kinderen die geen volwaardig onderwijs genieten.¹³ Thuisonderwijs als wettelijk erkende onderwijsvorm met passend toezicht zou ook op dit vlak voor een aantal gezinnen helpend kunnen zijn en het, om in de woorden van de Hoge Raad te spreken, ‘onderwijssysteem effectiever’ kunnen maken, met minder kinderen die verstoken dreigen te raken (of al zijn geraakt) van onderwijs. Toezicht op thuisonderwijs of de wettelijke erkenning van thuisonderwijs als onderwijsvorm vraagt om wetgeving; een taak die de Hoge Raad niet op zich kan en mag nemen.¹⁴

Aangescherpt

De Hoge Raad stelde verder in de uitspraak over het toetsingskader voor een beroep op artikel 5 onder b Lpw: *‘De Hoge Raad is van oordeel dat met betrekking tot openbare scholen alleen nog met succes een beroep kan worden gedaan op de vrijstellingsgrond als komt vast te staan dat het onderwijs op alle openbare scholen binnen redelijke afstand van de woning, voor zover dat onderwijs godsdienstig, levensbeschouwelijk of maatschappelijk van aard is, niet plaatsvindt op een objectieve, kritische en pluralistische manier.’*¹⁵ De Hoge Raad heeft het toetsingskader voor artikel 5 onder b Lpw hiermee aangescherpt en stelt dat met betrekking tot openbaar onderwijs alleen nog onder bovenstaande omstandigheden met succes een beroep op artikel 5 onder b Lpw kan worden gedaan.¹⁶ Een beroep op artikel 5 onder b Lpw is altijd al een uitzondering op de regel (‘schoolplicht’) zoals we die in Nederland kennen. De Hoge Raad is geen wetgever en mag als rechtsprekende macht ook niet op diens stoel gaan zitten; met de gedane aanscherping is een beroep op artikel 5 onder b Lpw nog steeds mogelijk.

Het arrest bevat geen algemene beëindiging van bestaande vrijstellingen, geen overgangsjaar en geen opdracht aan gemeenten om ouders naar schoolinschrijving te begeleiden. De zorgen die in deze (politieke) discussie terugkeren gaan over het ontbreken van wettelijke waarborgen: zicht op het kind, waarborgen van onderwijs en passend toezicht. Die zorgen worden niet opgelost door artikel 5 onder b Lpw in de uitvoeringspraktijk feitelijk onbruikbaar te maken.

Het Wetenschappelijk Bureau van het OM (WBOM) wees erop dat de bestaande wetgeving onvoldoende houvast biedt en dat beoordeling via het strafrecht ‘ongelukkig uitpakt’ (2012). De Onderwijsraad noemde zich

¹² Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie, *‘Het begrip “richting” en artikel 5 van de Leerplichtwet 1969’*, 6 juni 2012, p. 41; Onderwijsraad, *‘Briefadvies wetsvoorstel vervangend onderwijs bij richtingbezwaren’*, 29 januari 2021, p. 6 en p. 11; Openbaar Ministerie, *‘Toelichting besluit OM artikel 5b Leerplichtwet’*, 28 mei 2025, p. 4–5.

¹³ Oudervereniging Balans, *‘Thuiszitters tellen 2024. Een ander licht op passend onderwijs’*, 9 december 2024.

¹⁴ Hoge Raad, [ECLI:NL:HR:2026:658](#), 21 april 2026, rov. 4.11; [art. 81 Grondwet](#); [art. 11 Wet algemene bepalingen](#); vgl. Andersson Elffers Felix, *‘Toezicht op thuisonderwijs’*, rapport in opdracht van het ministerie van OCW, 2 februari 2006, p. 6–7; Onderwijsraad, *‘Briefadvies wetsvoorstel vervangend onderwijs bij richtingbezwaren’*, 29 januari 2021, p. 6 en p. 11; [Kamerstukken II 2025/26](#), 31 497, nr. 509, p. 4.

¹⁵ Hoge Raad, [ECLI:NL:HR:2026:658](#), 21 april 2026, rov. 4.7–4.10.

¹⁶ Hoge Raad, [ECLI:NL:HR:2026:658](#), 21 april 2026, rov. 4.7–4.11; Hoge Raad, *‘Hoge Raad: leerplichtvrijstelling openbaar onderwijs alleen in uitzonderlijke gevallen’*, 21 april 2026.

‘voorstander van een wettelijke regeling voor vervangend onderwijs’ en stelde dat thuisonderwijs ‘een reële optie’ hoort te zijn (2021). Het VN-Kinderrechtencomité riep Nederland op om wetgeving voor thuisonderwijs af te ronden en minimale kwaliteitseisen te monitoren (2022). Het OM stelde dat ‘het strafrecht’ hier ‘niet de oplossing’ kan bieden en dat een oplossing ‘een andere wettelijke regeling’ vraagt (2025). Ook de Kamerbrief van december 2025 noemt ‘het inrichten van thuisonderwijs als eigenstandige sector, met toezicht door de inspectie’ (2025), terwijl de RSJ benadrukt dat onderwijs ‘niet gereduceerd moet worden tot schoolgang’ en verwijst naar wetgeving voor thuisonderwijs met gemonitorde minimale kwaliteitseisen (2026).¹⁷

Juist zolang die wettelijke regeling ontbreekt, past gemeenten terughoudendheid. Een niet-bindend advies kan geen vervanging vormen voor wetgeving en biedt geen grondslag om bestaande rechten feitelijk terzijde te schuiven, of schoolinschrijving als vooraf bepaalde uitkomst te presenteren.

Ook moeten ouders, gelet op het vertrouwensbeginsel, erop kunnen vertrouwen dat een wettelijk recht waarop zij zich jarenlang rechtmatig hebben beroepen, niet zonder wetswijziging of een rechterlijk oordeel in hun individuele zaak niet langer wordt erkend. Een niet-bindende handreiking mag dat vertrouwen niet doorbreken.

¹⁷ Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie, ‘[Het begrip “richting” en artikel 5 van de Leerplichtwet 1969](#)’, 6 juni 2012, p. 41; Onderwijsraad, ‘[Briefadvies wetsvoorstel vervangend onderwijs bij richtingbezwaren](#)’, 29 januari 2021, p. 6 en p. 11; VN-Kinderrechtencomité, ‘[Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of the Kingdom of the Netherlands](#)’, CRC/C/NLD/CO/5-6, 9 maart 2022, par. 34(b); Openbaar Ministerie, ‘[Toelichting besluit OM artikel 5b Leerplichtwet](#)’, 28 mei 2025, p. 4–5; [Kamerstukken II 2025/26, 31 497](#), nr. 509, p. 4; Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, ‘[Strafrechtelijke aanpak van schoolverzuim. Een ander perspectief](#)’, 5 juni 2026, p. 9–10.

2. Rechten minderheden

2.1 - Inleiding

Ouders die zich beroepen op artikel 5 onder b Lpw vormen een godsdienstige of levensbeschouwelijke minderheid waarvoor het beschikbare scholenaanbod niet aansluit bij de eigen overtuiging. Bescherming van minderheden is in Nederland verankerd in constitutionele en verdragsrechtelijke waarborgen. Die bescherming komt onder meer tot uitdrukking in grondrechten, zoals de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, de vrijheid van onderwijs en het verbod van discriminatie.¹⁸ Binnen het onderwijsrecht is daarbij van belang dat ook godsdienstige en levensbeschouwelijke minderheden hun overtuiging kunnen betrekken bij de keuze voor onderwijs. Artikel 5 onder b Lpw moet mede tegen die juridische achtergrond worden gezien.

2.2 - Zwaarwegende bedenkingen

De handreiking stuurt aan op gesprekken tussen ouders en gemeenten over openbare scholen, kennismakingen met scholen, onderzoek naar ondersteuningsbehoeften en neemt het vinden van een passende onderwijsplek als uitgangspunt.¹⁹ Daarmee wordt voorbijgegaan aan de bedoeling van artikel 5 onder b Lpw, dat bescherming biedt aan minderheden wier fundamentele godsdienstige of levensbeschouwelijke oriëntatie niet in het beschikbare onderwijsaanbod wordt vertegenwoordigd en die tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand gelegen scholen waarop hun kind geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen hebben (ook tegen de aanwezige openbare scholen, die immers hun levensbeschouwing niet uitdragen). De handreiking stelt dat het bij aanwezigheid van binnen redelijke afstand beschikbaar openbaar onderwijs niet voor de hand ligt dat een beroep op artikel 5 onder b Lpw slaagt en dat het uitgangspunt is dat een openbare school voldoet en kinderen daar geplaatst kunnen worden. Daarmee dreigt onderbelicht te blijven dat de Hoge Raad een dergelijk beroep niet bij voorbaat uitsluit.²⁰

De Hoge Raad heeft het rechterlijke toetsingskader aangescherpt. Het is dus aan de rechter, en niet aan de leerplichtambtenaar, om per individueel beroep te beoordelen of de richtingbedenkingen daaraan voldoen. De aanwezigheid van een openbare school rechtvaardigt daarom geen op voorhand ingezet gemeentelijk traject richting schoolinschrijving.

2.3 - Minderheden verdienen bescherming

De verwijzing van de Hoge Raad naar de vrijheid om een school op te richten (zie paragraaf 1.2)²¹ neemt de praktische en wettelijke belemmeringen niet weg en is feitelijk enkel een papieren realiteit wanneer de vereisten zo hoog zijn dat het benutten van deze 'vrijheid' in de praktijk niet voor alle ouders haalbaar is.²²

Het Kinderrechtenverdrag beschermt kinderen bovendien tegen discriminatie vanwege de overtuiging van hun ouders, beschermt de vrijheid van gedachten, geweten en godsdienst en bepaalt dat een kind dat tot een godsdienstige of levensbeschouwelijke minderheid behoort, niet het recht mag worden ontnomen zijn geloofs- of levensovertuiging te belijden en ernaar te leven.²³ De handreiking besteedt aan deze rechten en aan de bescherming van godsdienstige en levensbeschouwelijke minderheden vrijwel geen aandacht.

¹⁸ Zie bijvoorbeeld voor de constitutionele bescherming [art. 1, 6 en 23 Gw](#); voor de verdragsrechtelijke bescherming [art. 2 Eerste Protocol EVRM](#), [art. 9 en 14 EVRM](#), [art. 18, 26 en 27 IVBPR](#) en [art. 14 en 30 IVRK](#).

¹⁹ Ingrado, VNG, OCW en OM, '[Handreiking](#)', 11 juni 2026, p. 4, terwijl thuisonderwijs bij uitstek in die passende onderwijsplek voorziet.

²⁰ Hoge Raad, [ECLI:NL:HR:2026:658](#), rov. 4.7–4.10, 21 april 2026; Hoge Raad, '[Hoge Raad: leerplichtvrijstelling openbaar onderwijs alleen in uitzonderlijke gevallen](#)', 21 april 2026; Ingrado, '[Hoge Raad scherpt met recent arrest toetsingskader leerplichtvrijstelling 5 onder b Lpw aan](#)', 6 mei 2026.

²¹ Hoge Raad, [ECLI:NL:HR:2026:658](#), 21 april 2026, rechtsoverweging 4.10.

²² Rijksoverheid, '[Wat zijn de voorwaarden om een nieuwe school op te richten?](#)'.

²³ [Art. 2, lid 2, 14 en 30 IVRK](#).

3. Over thuisonderwijs

3.1 - Inleiding

Zoals in de inleiding reeds is toegelicht, gebruikt de handreiking formuleringen die suggereren dat deze kinderen geen onderwijs ontvangen of daarnaar moeten 'terugkeren'. Deze onterechte beeldvorming die ten grondslag ligt aan het huidige beleid doet onrecht aan de situatie van gezinnen die onderwijs bieden aan hun kinderen. Daarom duiden wij hieronder wat onze achterban verstaat onder thuisonderwijs en welke plek dit inneemt bij een beroep op artikel 5 onder b Lpw.

3.2 - Wat is thuisonderwijs?

Artikel 1:247 van het Burgerlijk Wetboek en het Verdrag inzake de Rechten van het Kind leggen beide het recht en de plicht om een minderjarig kind te verzorgen en op te voeden bij de ouders. Onder verzorging en opvoeding valt mede de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en de veiligheid van een kind en het bevorderen van de ontwikkeling van de persoonlijkheid van een kind.²⁴ Deze ouderlijke verantwoordelijkheid verdwijnt niet wanneer een vrijstelling van de inschrijvingsplicht bestaat. Ouders zijn bij een vrijstelling van schoolinschrijvingsplicht dan ook niet vrijgesteld van de plicht om te voorzien in de ontwikkeling van hun kinderen. Ouders geven hier veelal invulling aan door hun kinderen thuisonderwijs aan te bieden. Thuisonderwijs kan worden vormgegeven met de inzet van onderwijsplannen, methodes, vakdocenten, boeken, excursies, groepsactiviteiten en -lessen, digitale leermiddelen en andere leeromgevingen.

Thuisonderwijs maakt het mogelijk vakken in verschillend tempo en op verschillende niveaus aan te bieden (differentiatie). Binnen de achterban van de NVvTO is er sprake van een grote groep kinderen die gedifferentieerd onderwijs ontvangen, op uiteenlopende niveaus werken en zich voorbereiden op staatsexamens, vervolgopleidingen en de arbeidsmarkt. Thuisonderwijs is maatwerk. Ouders kunnen het onderwijs afstemmen op de behoeften, ontwikkeling en interesses van hun kind.²⁵

3.3 - Doorbreken leerlijn van thuisonderwijskinderen

Bij de totstandkoming van de handreiking lijkt de praktijk van thuisonderwijs ten onrechte geheel buiten beschouwing te zijn gebleven. Een gedwongen gang naar een school die de levensbeschouwing van het kind niet uitdraagt kan de continuïteit van het onderwijs en de ontwikkeling van kinderen juist schaden en bovendien leiden tot ernstige psychische belasting en verlies van veiligheid en stabiliteit. Een leerlijn plant men daarbij veelal jaren vooruit, met tussentijdse doelen en stappen die aansluiten op het niveau van het kind en waarop gezinnen hun leven afstemmen en inrichten. Het zomaar dwingen over te gaan tot schoolgang zou deze leerlijn doorbreken en is niet in belang van het kind.

²⁴ [Art. 1:247, eerste en tweede lid, BW](#); [art. 5 en 18, eerste lid, IVRK](#).

²⁵ Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs 2026, passages 'Thuisonderwijs is maatwerk' en 'Kinderen kunnen ook buiten een schoolgebouw goed onderwijs krijgen' in '[De NVvTO maakt zich zorgen](#)'.

4. Kinderrechten zijn de ondergrens

4.1 - Inleiding

De handreiking beroept zich nadrukkelijk op het recht van kinderen op onderwijs en stelt dat het belang van een kind voorop moet staan.²⁶ De NVvTO onderschrijft dit. Graag benadrukken we dat het Kinderrechtenverdrag op meer rechten ziet dan enkel onderwijs, duiden we het standpunt van de Kinderombudsman na gesprekken met thuisonderwijskinderen en gaan we in op hoe de handreiking al dan niet rekening houdt met alle rechten en de belangen van het kind.

4.2 - Kinderrechtenverdrag

Dit internationale verdrag omvat verschillende rechten van kinderen, die niet los van elkaar maar in onderlinge samenhang moeten worden uitgelegd en toegepast. Het verdrag bepaalt onder meer dat:

- kinderen moeten worden beschermd tegen discriminatie of bestraffing vanwege onder meer de overtuigingen van hun ouders;
- bij alle maatregelen betreffende kinderen de belangen van een kind een eerste overweging vormen;
- de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van ouders moeten worden geëerbiedigd;
- kinderen het recht hebben hun mening vrijelijk te uiten en te worden gehoord in procedures die hen betreffen, waarbij passend belang aan hun mening wordt gehecht;
- kinderen recht hebben op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst;
- ouders de eerste verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en ontwikkeling van hun kind;
- kinderen recht hebben op onderwijs;
- onderwijs gericht moet zijn op de zo volledig mogelijke ontplooiing van hun persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens;
- onderwijs gericht moet zijn op eerbied voor de ouders van een kind en voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden;
- aan kinderen die tot een godsdienstige minderheid behoren, niet het recht mag worden ontzegd hun eigen godsdienst te belijden en ernaar te leven.²⁷

4.3 - Standpunt Kinderombudsman artikel 5 onder b Lpw

In mei 2026 kwam de Kinderombudsman, na een gesprek met kinderen van wie de ouders zich beroepen op artikel 5 onder b Lpw, met een standpunt over dit onderwerp. Ook het standpunt van de Kinderombudsman biedt geen grond voor de conclusie dat schoolinschrijving voor ieder kind zonder meer de beste uitkomst is. Zij stelt juist dat het Kinderrechtenverdrag ruimte laat voor een vrijstelling op grond van richtingsbezwaren, mits het recht op onderwijs en het belang van het individuele kind wordt gewaarborgd.

In gesprek met de Kinderombudsman gaven deze kinderen aan dat zij ervan uitgaan dat thuisonderwijs mogelijk blijft, met een passende wettelijke regeling en een vorm van toezicht. De Kinderombudsman benoemt dat zij het in grote mate eens is met hen over hoe thuisonderwijs wettelijk moet worden ingericht. De kinderen benadrukten dat thuisonderwijs aansluit bij hun behoeften en dat het wegvallen van deze mogelijkheid ingrijpende gevolgen voor hen kan hebben. Tegelijkertijd vonden zij het belangrijk dat een kind daadwerkelijk onderwijs ontvangt, zich ontwikkelt en veilig is.²⁸

Het kinderrechtenperspectief biedt geen grond voor de algemene veronderstelling dat schoolinschrijving voor ieder kind de aangewezen uitkomst is.

²⁶ Ingrado, VNG, OCW en OM, '[Handreiking](#)', 11 juni 2026, p. 2–3.

²⁷ [Artikelen 2 lid 2, 3, 5, 12, 14, 18, 28, 29 en 30 Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind](#).

²⁸ Kinderombudsman, '[Brief aan de staatssecretaris van Onderwijs en Emancipatie over vrijstellingen van de Leerplichtwet op grond van richtingsbezwaren](#)', 19 mei 2026, p. 1–2 en bijlage p. 7–9.

4.4 - In de handreiking

De handreiking presenteert een route naar schoolinschrijving, zonder eerst te onderzoeken wat een kind al aan onderwijs ontvangt, nodig heeft, wil en kan. Het kinderrechtenperspectief kan niet worden teruggebracht tot de stelling dat schoolgang altijd in het belang van een kind is. Natuurlijk vereist dit dat rechten en plichten goed worden geborgd. Wanneer onderwijs op een andere locatie dan school plaatsvindt, is het aan de wetgever om zorg te dragen voor een *wettelijke* regeling voor dit (thuis)onderwijs, met toezicht.²⁹ In dat licht is het dan ook niet te rechtvaardigen om via een niet-bindende handreiking bij voorbaat een route naar schoolinschrijving en mogelijke vervolging af te dwingen. De daardoor veroorzaakte onzekerheid heeft gevolgen voor de continuïteit van het onderwijs, het vertrouwen op het geldende recht, de stabiliteit waarop ouders en kinderen hun leven, onderwijs en sociale netwerk hebben ingericht en het welzijn van het gezin.

De Kinderrechtentoets vraagt om een zorgvuldig proces waarin alle rechten, belangen en mogelijke gevolgen daadwerkelijk worden onderzocht.³⁰ Een kind dat zich goed ontwikkelt, onderwijs ontvangt en sociaal en maatschappelijk actief is, mag en kan niet worden behandeld alsof het, door het ontbreken van schoolinschrijving, per definitie van onderwijs verstoken is.

4.5 - Buiten school en ‘terugkeer’ naar onderwijs

De handreiking spreekt over kinderen die ‘langdurig buiten het onderwijs hebben gestaan’.³¹ Door het gebruik van het woord ‘onderwijs’ in plaats van ‘schoolstelsel’ lijkt te worden geïmpliceerd dat er bij een vrijstelling op grond van artikel 5 onder b Lpw geen onderwijs plaatsvindt. Graag wijzen wij op het feit dat de Inspectie van het Onderwijs thuisonderwijs erkent als een situatie waarin ouders na een beroep op vrijstelling zelf onderwijs aan hun kinderen geven. Dat de inspectie daar momenteel geen toezicht op kan houden, omdat de overheid (nog) geen wettelijk kader voor toezicht heeft vastgelegd, betekent niet dat er geen onderwijs plaatsvindt.³² Ook stelt de handreiking dat een kind naar school moet ‘terugkeren’, alsof het al eerder op school heeft gezeten.

4.6 - Overgangsperiode

Hoewel er eerder in de handreiking wordt gesteld dat het ‘niet voor de hand ligt’ dat een beroep op artikel 5 onder b Lpw slaagt, wordt in het stuk ‘Overgangsperiode’ niets gezegd over ‘mogelijke’ overgang naar school. Er wordt ervan uitgegaan dat voor alle kinderen van wie de ouder(s) voor de uitspraak van de Hoge Raad al beschikten over een vrijstelling op basis van artikel 5 onder b Lpw een overgangsregeling nodig is (met overgang naar schoolgang). Zo is te lezen dat *‘Voor kinderen die op het moment van de uitspraak van de Hoge Raad al beschikten over een vrijstelling op grond van artikel 5 onder b Lpw is een zorgvuldige overgang noodzakelijk. In veel gevallen gaat het om kinderen die gedurende meerdere jaren niet zijn ingeschreven bij een school. Voor deze kinderen kan de stap naar onderwijs groot zijn. Tegelijkertijd brengt de uitspraak met zich mee dat opnieuw moet worden gekeken naar de mogelijkheden om deelname aan onderwijs te realiseren.’* Volgens de handreiking begint het contact *‘met een brief waarin de gemeente aankondigt dat er bij hen sprake is van een overgangssituatie’*.

De Hoge Raad heeft echter geen overgangsregeling vastgesteld en gemeenten evenmin opgedragen om:

- ouders mee te delen dat sprake is van een ‘overgangssituatie’ en dat verlenging van de vrijstelling niet vanzelf ontstaat;
- samen met ouders een individueel plan van aanpak op te stellen;
- gesprekken te voeren die zijn gericht op inschrijving op school en het vinden van een passende schoolplek;

²⁹ Vgl. Andersson Elffers Felix, *‘Toezicht op thuisonderwijs’*, rapport in opdracht van het ministerie van OCW, 2 februari 2006, p. 6–7; Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie, *‘Het begrip “richting” en artikel 5 van de Leerplichtwet 1969’*, 6 juni 2012, p. 40–41; Onderwijsraad, *‘Briefadvies wetsvoorstel vervangend onderwijs bij richtingsbezwaren’*, 29 januari 2021, p. 6; VN-Kinderrechtencomité, *‘Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of the Kingdom of the Netherlands’*, CRC/C/NLD/CO/5-6, 9 maart 2022, par. 34(b); Openbaar Ministerie, *‘Toelichting besluit OM artikel 5b Leerplichtwet’*, 28 mei 2025, p. 4–5; *Kamerstukken II 2025/26, 31 497*, nr. 509, p. 4; Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *‘Strafrechtelijke aanpak van schoolverzuim. Een ander perspectief’*, 5 juni 2026, p. 9–10; Kinderombudsman, *‘Alleen nog onder strikte voorwaarden vrijstelling leerplichtwet op grond van richtingsbezwaren’*, 19 mei 2026.

³⁰ Kinderombudsman, *‘Kinderrechtentoets’*; art. 3 en 12 IVRK.

³¹ Ingrado, VNG, OCW en OM, *‘Handreiking’*, 11 juni 2026, p. 2–5.

³² Inspectie van het Onderwijs, *‘Soorten particulier onderwijs’*, onderdeel ‘Thuisonderwijs’.

- ouders te vertellen welke stappen nodig zijn om te komen tot een passend onderwijs- en ontwikkelperspectief voor hun kind(eren);
- een overgangsperiode van maximaal één schooljaar in te richten;
- samenwerkingsverbanden passend onderwijs, jeugdhulp, jeugdgezondheidszorg of andere lokale voorzieningen bij deze gezinnen te betrekken.³³

Zoals in paragrafen 1.6 en paragraaf 6.2 is te lezen, vloeien deze stappen niet rechtstreeks uit het arrest voort en kan de handreiking geen nieuwe wettelijke verplichtingen voor burgers of bevoegdheden voor gemeenten creëren. Het betreft keuzes van de opstellers voor de uitvoeringspraktijk. Een gemeente kan ouders uitnodigen voor een vrijwillig gesprek, maar kan uit de handreiking geen nieuwe bevoegdheid of medewerkingsplicht afleiden.³⁴

4.7 - In de praktijk

Toch hebben ouders die zich beroepen op artikel 5 onder b Lpw reeds brieven van hun gemeente ontvangen waarin het voorgestelde traject en het niet meer bestaan van hun recht op vrijstelling als voldongen feiten worden gepresenteerd. De uitwerking per gemeente verschilt sterk, waardoor een enorme lappendeken van rechtsonzekerheid en willekeur is ontstaan. Er zijn bijvoorbeeld gemeenten die het (in lijn met de handreiking) hebben over een overgangsperiode van een jaar, er zijn gemeenten waarbij nieuwe kennisgevingen erkend worden en er zijn gemeenten waarbij ouders per 1 augustus (ook met herhaalberoepen) geacht worden hun kinderen in te schrijven op school. Zonder tussenkomst van een rechter.

Vrijwillig en gelijkwaardig contact met een gemeente kan waardevol zijn. Een gesprek is echter niet gelijkwaardig en allermist een open dialoog wanneer vooraf al vaststaat dat alleen schoolinschrijving als aanvaardbare uitkomst wordt beschouwd. Wanneer het uitgangspunt al van tevoren is vastgesteld, ontstaat er een machtsverhouding die op geen enkele wijze helpend is of de belangen van het kind vooropstelt. Het gaat tevens voorbij aan de wet die op dit moment geldt.

³³ Vergelijk Hoge Raad, [ECLI:NL:HR:2026:658](#), 21 april 2026; Ingrado, VNG, OCW en OM, '[Handreiking](#)', 11 juni 2026, p. 3–5.

³⁴ Ingrado, VNG, OCW en OM, '[Handreiking](#)', 11 juni 2026, p. 2; [art. 6](#) en [art. 8](#) Leerplichtwet 1969.

5. Ter overweging aan de lezer

5.1 - Inleiding

In dit hoofdstuk gaan wij in op de passages over jeugdhulp en het vooruitlopen op een wettelijke regeling. Het mag niet zo zijn dat ouders die zich beroepen op een bestaand wettelijk recht, nu onrechtmatig behandeld worden als gevolg van nalatigheid door de wetgever. Voor het verankeren van thuisonderwijs in de wet met passend toezicht wordt al jaren gepleit, juist om ook de rechten van het kind en de positieve verplichting van de Staat om te zorgen dat kinderen effectief onderwijs krijgen, te borgen.

5.2 - Wees terughoudend met uitspraken over jeugdhulp

De passage in de handreiking waarin wordt voorgesteld om, 'waar nodig' jeugdhulp, jeugdgezondheidszorg of andere lokale voorzieningen te betrekken, vraagt om verduidelijking.³⁵ Deze passage veroorzaakt begrijpelijkerwijs onrust onder gezinnen, mede omdat ouders eerder hebben ervaren dat gemeenten een beroep op artikel 5 onder b Lpw op zichzelf aangrepen voor een melding bij Veilig Thuis.

Door deze instanties zonder een helder kader en duidelijke begrenzing in de handreiking op te nemen, ontstaat het reële risico dat normale rechtsuitoefening wordt geproblematiseerd en dat ouders die hun wettelijke positie verdedigen als zorgmijndend of niet-coöperatief worden aangemerkt. Dat is schadelijk voor ouders en kinderen in deze gezinnen en ondermijnt het vertrouwen in gemeenten en hulpverlening.

Graag wijzen wij op wat de Onderwijsraad in 2021 schreef: *'Het uitgangspunt is dat de ouders er verantwoordelijk voor zijn dat de jongere onderwijs van voldoende kwaliteit krijgt. De overheid mag erop vertrouwen dat de ouders het beste met hun kind voor hebben. Ingrijpen is pas aan de orde als het tegendeel blijkt.'* De Onderwijsraad vervolgt: *'Andere kwesties, zoals overwegingen van jeugdzorg, gebrekkige integratie of radicalisering, horen dan ook niet aan een plicht tot vervangend onderwijs verbonden te worden. Voor ingrijpen bij signalen van een apert onveilige thuissituatie zijn andere instrumenten voorhanden. De raad wijst er ook op dat ouders al wettelijk verplicht zijn te zorgen voor het welzijn en de veiligheid van hun kind.'*³⁶

5.3 - Aannames mogen niet de maatstaf voor een hele groep worden

Een van de problemen die door de uitspraak van de Hoge Raad zichtbaar wordt, is het ontbreken van wettelijk geregeld toezicht op het onderwijs aan kinderen van wie de ouders vrijgesteld zijn op basis van artikel 5 onder b Lpw. Dat is een legitiem politiek vraagstuk dat al sinds begin deze eeuw onderwerp van debat is. De handreiking presenteert echter geen feitelijke of wetenschappelijke onderbouwing waaruit blijkt dat deze kinderen als groep onvoldoende onderwijs ontvangen of zich onvoldoende ontwikkelen. Beleid mag niet gemaakt worden op basis van aannames. De Inspectie van het Onderwijs heeft eerder vastgesteld dat geen betrouwbare gegevens beschikbaar waren over kinderen die thuisonderwijs volgen (en heeft deze groep daarom niet in haar technisch rapport meegenomen).³⁷

Het ontbreken van een wettelijk toezichtkader is niet het gevolg van een afwijzende houding van ouders tegenover toezicht. Integendeel: de NVvTO, met circa 1.600 gezinnen in haar achterban, pleit al jaren voor wettelijke erkenning van thuisonderwijs met passend, proportioneel en deskundig toezicht. Zoals in paragraaf 1.6 is uiteengezet, vraagt het ontbreken van een wettelijk kader om optreden van de wetgever. Ook het VN-Kinderrechtencomité heeft Nederland in 2015 en 2022 opgeroepen de kwaliteit van thuisonderwijs te monitoren, het wetsvoorstel voor thuisonderwijs af te ronden en een toezichtmechanisme in te stellen dat minimale kwaliteitsnormen waarborgt.³⁸

De Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming wees in juni 2026 ook op deze aanbeveling en benadrukte dat de discussie niet primair vanuit handhaving en strafrecht moet worden gevoerd, maar vanuit de vraag wat jeugdigen nodig hebben om zich optimaal te kunnen ontwikkelen. In aansluiting op paragraaf 4.4

³⁵ Ingrado, VNG, OCW en OM, '[Handreiking](#)', 11 juni 2026, p. 5.

³⁶ Onderwijsraad, '[Advies Conceptwetsvoorstel onderwijs bij vrijstelling inschrijfplicht vanwege richtingbezwaren](#)', 29 januari 2021, kenmerk 20210025-1203, p. 12-13.

³⁷ Inspectie van het Onderwijs, '[Technisch rapport niet-bekostigd onderwijs – De Staat van het Onderwijs 2021](#)', p. 7.

³⁸ VN-Kinderrechtencomité, '[Concluding observations on the fourth periodic report of the Netherlands](#)', 16 juli 2015, CRC/C/NLD/CO/4, par. 50(c) en 51(c); VN-Kinderrechtencomité, '[Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of the Kingdom of the Netherlands](#)', 9 maart 2022, CRC/C/NLD/CO/5-6, par. 34(b).

past een wettelijke lijn die waarborgt dat ook onderwijs buiten het reguliere schoolonderwijs aan minimale kwaliteitseisen voldoet.³⁹

Ondanks deze internationale aanbevelingen en meerdere nationale beleids- en wetgevingsinitiatieven is nog altijd geen wettelijke regeling voor thuisonderwijs en toezicht tot stand gekomen. Dat nog geen wettelijk toezicht bestaat, is de verantwoordelijkheid van de overheid, niet van de ouders die gebruikmaken van hun bestaande wettelijk recht. Zoals in paragrafen 1.4 en 1.6 is uiteengezet, bestaat dat recht nog steeds en vraagt een structurele oplossing om nieuwe wetgeving, niet om een generieke route naar schoolinschrijving.⁴⁰

³⁹ Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, '[Strafrechtelijke aanpak van schoolverzuim. Een ander perspectief](#)', 5 juni 2026, p. 13–14.

⁴⁰ [Kamerstukken II 2023/24, 36410-VIII](#), nr. 8, p. 19.

6. Oproep aan de wetgever en uitvoerende partijen

6.1 - Inleiding

Zoals in de voorgaande hoofdstukken is uiteengezet, maakt het arrest van de Hoge Raad een beroep op artikel 5 onder b Lpw niet onmogelijk en biedt het geen grond voor een algemene route naar schoolinschrijving. Zolang de wet niet is gewijzigd, moeten ouders en kinderen erop kunnen vertrouwen dat bestaande rechten zorgvuldig worden gerespecteerd. Dat geldt temeer nu de wetgever zich nog buigt over het vraagstuk hoe thuisonderwijs als wettelijke onderwijsvorm, met passend toezicht, kan worden erkend. De Kamerbrief van de staatssecretaris wordt nog verwacht, en het rondetafelgesprek en het plenaire debat daarover moeten nog plaatsvinden.

6.2 - Een handreiking kan de wetgever niet vervangen

Wanneer de overheid meent dat na het arrest van de Hoge Raad nieuwe regels nodig zijn voor bestaande vrijstellingen, toezicht, overgangssituaties of de positie van thuisonderwijs, moet de wetgever die regels allereerst vaststellen. De handreiking erkent zelf dat landelijke beleidsontwikkeling nog gaande is. Een tijdelijke handreiking kan niet vooruitlopen op een wettelijk kader dat nog niet tot stand is gekomen en waarvan de uitkomst nog onderwerp van debat is.⁴¹ Voor nieuwe wettelijke verplichtingen bestaat een democratisch proces, met de vereisten van parlementaire behandeling, politieke meerderheid, advisering, inspraak, rechtsstatelijke toetsing en aandacht voor de gevolgen voor grondrechten. Gedurende het volledige democratische proces is de scheiding der machten (wetgevend, rechterlijk en uitvoerend) uiteraard essentieel. Ingrado, de VNG, het ministerie van OCW en het OM kunnen dat proces niet vervangen door onderling een nieuw handelingskader af te spreken en gemeenten vervolgens sterk aan te raden om daarnaar te handelen.

De handreiking noemt zichzelf nadrukkelijk een advies, maar de praktische gevolgen voor gezinnen zijn allesbehalve vrijblijvend. Gemeenten gebruiken het advies op dit moment als gezaghebbend kader. Ouders worden opgeroepen voor gesprekken. Er worden plannen opgesteld, samenwerkingsverbanden of andere instanties worden betrokken en termijnen voor schoolinschrijving (variërend van 1 augustus 2026 tot volgend schooljaar) worden besproken.⁴² In de praktijk worden bestaande rechten daarmee feitelijk terzijde geschoven. Een niet-bindend adviesdocument krijgt daarmee feitelijk de werking van nieuwe regelgeving; dat is geen zorgvuldig bestuur.

6.3 - Thuisonderwijs in de wet

Waarborgen dat de Staat voldoet aan zijn positieve verplichting om effectief onderwijs voor ieder kind te borgen, ook wanneer een kind geen school bezoekt, kan en moet op een constructieve wijze worden bereikt (zonder de rechten van kinderen of ouders te schenden). Daarvoor pleit de NVvTO al jaren: neem thuisonderwijs op als volwaardige onderwijsvorm in de wet en organiseer proportioneel en deskundig toezicht.⁴³ Die oplossingsrichting sluit aan bij recente adviezen waarin juist wordt benadrukt dat niet het systeem leidend moet zijn, maar de ontwikkeling van jeugdigen en hun recht op passend onderwijs. De RSJ adviseerde in juni 2026 om bij schoolverzuim niet de strafrechtelijke route centraal te stellen, maar te kijken naar wat een jeugdige nodig heeft in het onderwijs en daarbuiten om zich gezond te kunnen ontwikkelen.⁴⁴

Met het wettelijk verankeren van thuisonderwijs kunnen verschillende belangen gelijktijdig worden beschermd:

- kinderen kunnen onderwijs (blijven) ontvangen dat aansluit bij hun behoeften, niveau, overtuiging en ontwikkeling;
- ouders behouden de ruimte om hun verantwoordelijkheid voor het onderwijs van hun kind te dragen in overeenstemming met hun godsdienstige en levensbeschouwelijke overtuiging;
- de overheid kan op proportionele wijze controleren of daadwerkelijk in onderwijs wordt voorzien.

⁴¹ Ingrado, VNG, OCW en OM, '[Handreiking](#)', 11 juni 2026, p. 2.

⁴² Ingrado, VNG, OCW en OM, '[Handreiking](#)', 11 juni 2026, p. 2 en 4–5.

⁴³ Ingrado, '[Aandachtspunten Ingrado ten behoeve van commissiedebat Passend Onderwijs d.d. 27 mei](#)', 21 mei 2026; Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs, '[De NVvTO maakt zich zorgen](#)', 2026. Ook Ingrado steunt deze optie als mogelijke richting. Daarom ligt het niet voor de hand om via de handreiking direct op schoolgang aan te sturen zolang deze optie nog voorligt.

⁴⁴ Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, '[Strafrechtelijke aanpak van schoolverzuim. Een ander perspectief](#)', 5 juni 2026, p. 4–5 en p. 17–18.

Dat is zorgvuldiger, effectiever en beter verenigbaar met de rechten van kinderen en ouders dan de algemene route naar schoolinschrijving waarop de handreiking nu (zonder wettelijke grondslag) aanstuurt.

6.4 - Gemeenten blijven zelf verantwoordelijk

Van iedere gemeente mag worden verwacht dat zij zelfstandig toetst aan de wet, de rechtspraak, de kinderrechten en de beginselen van behoorlijk bestuur, waaronder zorgvuldigheid, evenredigheid, rechtszekerheid en het vertrouwensbeginsel. Waar een wettelijke bevoegdheid ontbreekt, mag een advies niet als vervanging daarvan worden gebruikt. Gemeenten die de handreiking geheel of gedeeltelijk volgen, handelen op eigen verantwoordelijkheid.

6.5 - Gemeentelijke zorgvuldigheid

Deze handreiking en de uiteenlopende gemeentelijke toepassing daarvan veroorzaken grote onrust en schade onder gezinnen. Ouders ervaren druk, kinderen verliezen rechtszekerheid en veiligheid, en sommige gezinnen overwegen of plannen zelfs emigratie. Dat is onnodig en onzorgvuldig zolang de wet niet is gewijzigd en de politieke discussie over thuisonderwijs nog loopt.

De NVvTO roept Ingrado, de VNG, het ministerie van OCW, het Openbaar Ministerie en gemeenten daarom op om de handreiking in te trekken en bestaande rechten te respecteren. Regel thuisonderwijs zorgvuldig, met proportioneel, deskundig en kindgericht toezicht. Beslis niet over deze kinderen en gezinnen zonder hen te horen.